

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА

Стаття присвячена актуальним питанням формування художньої культури майбутніх педагогів. Використання мистецтва у процесі навчання створює можливості для гармонізації емоційних та логічних компонентів діяльності майбутніх учителів, реалізації їх творчого начала. Серед найважливіших якостей, що визначають рівень сформованості художньої культури майбутнього вчителя, виділяємо: потребу в систематичному художньому вихованні, самовихованні та самоосвіті, широкий естетичний та художній кругозір, високорозвинений естетичний ідеал, смак, уміння аналізувати, опановувати, сприймати естетичний об'єкт, високий рівень розвитку художньо-творчих здібностей.

Естетичне виховання найтісніше пов'язане з культурним життям кожного народу. З одного боку, воно є відображенням культурного прогресу нації, її традицій, а з другого – воно стимулює розвиток культури народу, активно впливає на створення нових духовних цінностей, підтримує, підсилює інтерес до творів мистецтва, пам'яток історії і культури народу, до національних звичаїв та обрядів, тим самим невинно стимулюючи розвиток нації, держави. Водночас естетичне виховання покликане формувати свідомість та самосвідомість сучасної молоді у дусі приязні та поваги, товариськості і дружби, передбачаючи взаємодію культур, подолання національної обмеженості естетичного сприймання, підвищення культури міжнаціональних відносин. Активна взаємодія національних культур ефективно впливає на єдність і гармонію, різнобічність і різноманітність усієї системи естетичного виховання. Таким чином, естетичне виховання покликане в сучасних умовах бути активною складовою у системі суспільства і його культури, засобом гармонізації соціальних і міжособистісних відносин, сприяння суспільному консенсусу, духовної організації творчих сил суспільства і кожної людини для створення передумов прогресивного розвитку нашого суспільства.

У національній комплексній програмі з естетичного виховання зазначається, що "...предмети естетичного циклу посідають надзвичайно скромне місце в навчальних планах. Лише література викладається усі роки навчання у школі, а музика і образотворче мистецтво займають лише чотири відсотки навчального плану. У старших класах їх викладання взагалі переривається, тим самим збіднюючи засоби формування світогляду, емоційно-почуттєвої сфери юнацтва..." [1: 3] Таким чином, школа не дає повноцінної художньої освіти, не закладає основ естетичного самовиховання молоді.

Тривожить те, що сьогодні гуманітарні предмети знаходяться в ізоляції, відокремленості, інтегровані уроки чи виховні заходи із залученням кількох видів мистецтва, які вимагають високої художньої освіченості вчителя та кропіткої підготовчої роботи, використовуються досить рідко.

Реалізація завдань естетичного виховання школярів ставить принципово нові вимоги до педагогічних працівників. Важливу роль у творчому розвитку особистості педагога відіграє мистецтво. Його використання у процесі навчання створює можливості для гармонізації емоційних і логічних компонентів діяльності майбутніх учителів, реалізації їх творчого потенціалу. Значення духовної культури майбутнього вчителя як передумови його майбутнього професіоналізму підкреслюється в педагогічних працях Г. Фешиної [2], Г. Петрової [3], І. Зязюна [4], Л. Хомич [5], А. Комарової [6], В. Подрезова [7].

У педагогічній літературі висвітлюються проблеми формування художньої культури вчителя, де виділені професійні якості, що впливають на готовність і педагогічну майстерність. Так, Г. Петрова, розробляючи професіограму в галузі художньої культури майбутнього вчителя, підкреслює такі його якості: потреба в систематичному художньому вихованні, самовихованні та самоосвіті, широкий естетичний та художній кругозір, високорозвинений естетичний ідеал, смак, уміння аналізувати, опановувати, сприймати естетичний об'єкт, високий рівень розвитку художньо-творчих здібностей [3]. Г. Фешина вважає, що основними показниками естетичної вихованості вчителя є володіння методикою викладання предметів гуманітарного циклу та глибокі знання мистецтва; координація своєї роботи, творче мислення, уміння подати матеріал [2].

Підготовка студентів педагогічних факультетів спрямована на оволодіння знаннями та вміннями з окремих спеціальних дисциплін. Аналіз педагогічної практики свідчить, що студенти не завжди підготовлені до творчого вирішення естетико-виховних завдань, використання власного художньо-естетичного досвіду в навчально-виховному процесі. Це зумовлено також тим, що знання і вміння в цій сфері підготовки розглядаються як другорядні і не усвідомлюються студентами як професійно значущі. Зазначені суперечності загострюються появою нових типів навчальних закладів із підвищеним рівнем гуманітарно-естетичного компонента змісту освіти і виховання.

Забезпечення високого рівня практичної підготовки майбутніх учителів у вузі тісно пов'язане з використанням у навчально-виховному процесі поряд із традиційними, академічними методами навчання так званих активних, професійно орієнтованих. Оволодіння педагогічними інноваціями, які базуються на психолого-педагогічних, соціально-культурологічних та фахових знаннях, дозволить учителю досягти високого рівня майстерності у здійсненні естетичного виховання школярів.

Для активного включення студентів у підготовку і самопідготовку до естетико-виховної діяльності у школі в Інституті педагогічної освіти Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені акад. С.Я. Дем'янчука використовуються навчально-педагогічні ігри, які проектують певні педагогічні ситуації. У педагогічних іграх

змінюється і традиційна роль викладача: якщо для майбутнього семінару досить визначити тему і сформулювати питання, то методи проектування у формі гри потребують певної режисерської роботи. Методи ігрового проектування підвищують ефективність підготовки студентів до естетико-виховної роботи у школі й водночас сприяють зацікавленості в оволодінні фаховими знаннями, адже дають уявлення про їхнє практичне застосування, тобто створюють мотиваційний фон процесу навчання. Вони не потребують додаткового часу, змін у навчальному плані, органічно поєднуються з апробованими формами роботи, спрямованими на засвоєння програмного матеріалу. Прикладом таких ігор можуть бути запроваджені нами у практику проведення лабораторних занять із методики образотворчого мистецтва інсценізації уроків образотворчого мистецтва, серед них – інтегровані, які вимагають знань різних галузей науки, наприклад, інтеграція природничих та художньо-естетичних знань на уроці "Танок білих журавлів"; постановка виховних заходів мистецького спрямування із елементами взаємопроникнення різновидів художньої культури "Тарас Шевченко – поет і художник"; рольова гра "Прес-конференція", ділова гра "Година спілкування з мистецтвом", "Входження до світу прекрасного" та ін. На конкретних прикладах студенти ознайомлюються зі змістом, формами, методами та прийомами естетичного виховання школярів, що сприятиме формуванню в них мотивів і потреб у поглибленні й розширенні естетичних знань, набутті практичних умінь та навичок.

Такі заняття сприяють розвитку чуттєвої сфери, творчої уяви, уваги, самосвідомості студентів, навичок спілкування, а також самоконтролю і саморегуляції, вчать думати, висловлювати свої думки, почуття, емоції, краще розуміти інших людей, допомагають глибше проникнути у внутрішній світ потенційних майбутніх вихованців.

В естетичній самоосвіті студента можна виділити два аспекти: професійний і особистісний. Професійний спрямований на підготовку до вирішення завдань, пов'язаних із педагогічною діяльністю, а особистісний охоплює коло художньо-естетичних інтересів, захоплень і нахилів, що перебувають поза її межами або у зв'язку з нею. Одним із правил залучення студентів до роботи над собою є збереження добровільності, активізація ініціативи, тобто викладач не повинен примушувати, а має лише спонукати, стимулювати розвиток стійкої потреби в самовихованні.

Одна з основних причин, що гальмує процес самоосвіти і самовиховання, – відсутність педагогічного керівництва з боку викладачів, що охоплює не лише навчально-пізнавальну, але й навчально-дослідницьку і позанавчальну художньо-творчу діяльність студентів.

Спостереження свідчать, що студенти, які активно включались у дослідницьку роботу із проблем формування естетичної культури, підготовки до естетичного виховання школярів, краще володіють уміннями і навичками цієї форми педагогічної діяльності. Так, нами підготовлено методичне керівництво науково-дослідницькою роботою студентів із написання курсових робіт із методики викладання образотворчого мистецтва у 1 – 4 класах. За методикою дослідження студенти пишуть курсові та дипломні роботи, реферати, наукові доповіді, статті.

Педагогічна практика створює умови для участі майбутніх учителів у цілісному процесі естетично спрямованої педагогічної діяльності, яка спричиняє потреби самостійно розв'язувати реальні естетико-педагогічні завдання, добирати відповідні форми, методи і прийоми естетико-виховної роботи, створювати атмосферу творчого пошуку, стимулювати самоосвіту, самовиховання та самовдосконалення учнів. Саме в рамках педагогічної практики відбувається адаптація до конкретних умов педагогічної діяльності, тому безперервну педагогічну практику розглядаємо як джерело формування, перш за все, базових педагогічних умінь, необхідних майбутньому вчителю у будь-якій сфері виховної діяльності.

Приємно відзначити, що під час проходження навчально-виховної практики студенти 4-го курсу Інституту педагогічної освіти Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені акад. С.Я. Дем'янчука мали змогу ознайомитися із процесом утілення новітніх освітніх технологій організації навчально-виховного процесу з дисциплін естетичного циклу. Так, у державному навчальному закладі I ступеня "Гармонія" студенти групи П-12 мали змогу спостерігати та брати участь в організації та керівництві роботою творчих центрів на уроках образотворчого мистецтва за експериментальною програмою "Крок за кроком". Практиканти також познайомилися зі специфікою організації цілої системи позакласної виховної роботи з дітьми молодшого шкільного віку, де чільне місце належить гурткам художньо-естетичного спрямування. Серед них: гурток художньої творчості "Чарівний пензлик", гурток декоративно-прикладної діяльності "Чарівна соломка", гурток музичного виховання "Місто музик", танцювальний хореографічний колектив "Едельвейс". Позитивні відгуки про отриманий досвід під час проходження практики знаходимо у звітах студентів 4-го курсу.

Видатний український педагог В.О. Сухомлинський так висловлювався про виховну та світоглядну роль мистецтва у процесі становлення особистості: "Мистецтво – це час і простір, у якому живе краса людського духу. Як гімнастика випрямляє тіло, так мистецтво випрямляє душу. Пізнаючи цінності мистецтва, людина пізнає людське в людині, підносить себе до прекрасного, переживає насолоду. Пізнаючи мистецтво в собі, пізнаєш природу, життя світу, сенс життя, пізнаєш душу – талант. Вище цього щастя немає" [8: 544].

Використання мистецтва в педагогічному процесі вищого навчального закладу дозволяє підготувати творчого спеціаліста – вчителя, що знаходиться у постійному пошуку ефективних і раціональних методів навчання й естетичного виховання учнівської молоді.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Національна державна комплексна програма естетичного виховання. Проект // Укл. Зязюн І.А., Семашко О.М. – К., 1994. – 64 с.
2. Фешина Г. Эстетическое образование и воспитание будущего учителя в педагогическом вузе: Автореферат диссертации на соискание научной степени кандидата педагогических наук. – Казань, – 1975. – 25 с.

3. Петрова Г. Вопросы эстетической подготовки будущего учителя. – Казань: Из-во Казанского университета, 1976. –198 с.
4. Зязюн І.А. Естетичний досвід особи. Формування і сфери вияву. – К.: Вища школа, 1976. – 174 с.
5. Хомич Л. Роль мистецтва у професійно-педагогічній підготовці вчителя // Мистецтво і освіта. – 1998. – С. 51.
6. Комарова А.И. Эстетическая культура личности. – К.: Вища школа, 1988. – 150 с.
7. Подрезов В. Комплекс засобів у системі виховання духовної культури майбутнього вчителя // Мистецтво та освіта. – 1997. – № 2. – С.47 – 49.
8. Сухомлинский В.О. Вибрані твори: В 5-ти т. / За ред. Дзевєріна О.Г. – К.: Радянська школа, 1979. – Т. 3. – 669 с.

Матеріал надійшов до редакції 19.09. 2005 р.

Красовская О.О. Инновационные технологии формирования художественной культуры будущего педагога.

Статья посвящена актуальным вопросам формирования художественной культуры будущих учителей. Использование искусства в процессе обучения дает возможность гармонизирования эмоциональных и логических компонентов деятельности будущих учителей, реализации их творческого начала. Среди качеств, которые определяют уровень сформированности культуры будущего педагога, выделяем: потребность в систематическом художественном воспитании, самовоспитании и самообразовании, широкий эстетический и художественный кругозор, высокоразвитый эстетический идеал, вкус, умение анализировать, воспринимать эстетический объект, высокий уровень развития художественно-творческих способностей.

Krasovskaja O.O. Innovative Techniques for the Formation of Art Culture of Prospective Teachers

The article addresses the topical issues of the formation of art culture of prospective teachers. Employing art in the process of learning enables to harmonize emotional and logical components of the activity of prospective teachers, realization of their creative potential. Among the most important qualities that show the level of the culture of the future pedagogiest we have: the need in the selfeducation, wide aesthetic and art outlook, highly developed aesthetic ideal comprehensive artistic upbringing, taste, the perception of the aesthetic, high level of development of art and creative skills.